

SAMARQAND VILOYATI AHOLISINING IJTIMOIIY HAYOTI (1946-1991)

Toshpo'latov Nurbek

Ijtimoiy fanlar kafedrası Tarix fani o'qituvchisi

+998905051575

nurbektoshpolatov9530@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada Samarqandning Amir Temur davridan boshlab tarixi va bu shaharda Buyuk Ipak yo'li qanday rivojlangani ko'rib chiqiladi. Maqolada birlashgan qabilalarning boshqa qabilalar bilan rivojlanishi ham ko'rib chiqiladi. Bu davrlardagi Samarqandning nafaqat ijtimoiy hayoti, balki boshqa masalalar ham ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: keskin o'zgarishlar, me'moriy yodgorliklar, aholi, tatarlar, chechenlar, fabrikalar, shahar hayoti, ijtimoiy o'zgarishlar, madaniyatlar, asarlar.

Samarqand O'zbekistonning eng mashhur tarixiy shaharlaridan biridir. Bir paytlar bu yerdan Buyuk ipak yo'li karvonlari o'tgan. Aynan Samarqand Amir Temur (Temur) saltanatining poytaxti edi. Temurning nabirasi Ulug'bek shaharni Sharqning ilmiy va madaniy hayoti markaziga aylantirdi. Bu yerda o'rta asrlarga oid me'moriy yodgorliklar saqlanib qolgan, ularning ko'pchiligi YuNESKOning Butunjahon merosi ro'yxatiga kiritilgan. Samarqand dunyodagi eng qadimiy shaharlardan biri bo'lib, arxeologik ma'lumotlarga ko'ra, miloddan avvalgi VIII asr o'rtalarida barpo etilgan. Temuriylar davlatining poytaxti (Qadimgi Marakanda) 1924 yilda Sovet O'zbekistonining birinchi poytaxti bo'ldi. 2 ming yildan ko'proq vaqt davomida shahar Xitoy va Yevropa o'rtasidagi Buyuk Ipak yo'lining asosiy nuqtasi, shuningdek, O'rta asr Sharqining asosiy fan markazlaridan biri bo'lgan.

Samarqand 1946 yildan 1991 yilgacha ko'p narsani ifodalagan. Urushdan keyin shahar hayoti keskin o'zgarib boshladi. Avvalo, aholi soni sezilarli darajada o'zgarib bormoqda, o'tgan yillarda shaharga bir necha ming kishi kelgan. Bular Uzoq Sharq viloyatlaridan deportatsiya qilingan, 1938 yilda kelgan va dastlab o'zbek kolxozlarida ishlagan koreyslardir. Urushdan keyin ular o'zlarining kolxozlarini tashkil qilib, guruch etishtirishni boshladilar, shahar oilalarini ushbu muhim mahsulot bilan ta'minladilar. Shaharda koreyslarning mavjudligi tobora sezilarli bo'lib bormoqda, ularning farzandlari maktablarda o'qishadi va rus tilini o'rganishadi. Urush yillarida Samarqandga surgun qilingan boshqa xalqlarning vakillari, jumladan, qrim-tatarlar va chechenlar yetib keldi. Tatarlar qurilish bilan shug'ullanadilar, ular butun O'zbekiston bo'ylab qishloq xo'jaligida qo'llanilgan fosfatlar ishlab chiqarish uchun Samarqandda "SUPER" zavodini qurmoqdalar. 1960-yillarda tatarlar rehabilitatsiya qilinib, teng huquqli fuqaroga aylanganda, ular shaharning markaziy qismiga ko'chib o'ta boshladilar va asta-sekin shahar hayotiga qo'shila boshladilar. Urush natijasida aholi sonining ko'payishining yana bir muhim tarkibiy qismi SSSRning g'arbiy

viloyatlaridan slavyanlarning kelishi edi. Natsistlar istilosi boshlanishidan oldin ushbu hududlardan evakuatsiya qilingan zavodlar, shuningdek, Rossiyadan ishchilar va texnik xodimlar kelishi tufayli shahar o'z qiyofasini o'zgartirmoqda. 1950-yillarda boshlangan shahar hayotining "modernizatsiyasi" yangi zavodlar va ularning rus ishchilariga tayandi.

Ijtimoiy o'zgarish ham muhim madaniy o'zgarishlarga olib keladi. Kitobda men sovet fuqarosining shakllanishida bir nechta maktablarning rolini ko'rib chiqdim. Maktablarda ta'lim, darsliklar, madaniy-siyosiy tashabbuslarni tashkil etish barcha Sovet respublikalari madaniyatiga o'xshash madaniyat tufayli yoshlarni tarbiyalashning asosiy quroliga aylanadi. Shahar hayotida rus tili asosiy til rolini o'ynaydi, u boshqa mintaqalar va davlat vakillari bilan muloqot qilish uchun vositachi tilga aylanadi. Yosh o'zbeklar, tojiklar va boshqa milliy ozchiliklar uchun bu til va sovet madaniyati umumiy bo'lib, barcha yoshlar uchun majburiy bo'lgan harbiy xizmat sovet madaniy qurilishining asosiga aylanadi.

Partiya madaniyat, ish va umuman hayotga oid tanlov masalasidir. Partiya hukmron sinfni tanlash vositasidir, u butun aholini faol jalb qilish siyosatini olib boradi;aholining asosiy qismini tashkil etuvchi o'zbeklar va tojiklar oxir-oqibat partiyada ko'pchilikka aylanadi.Moskvada hali ham Sovet darajasida muhim siyosiy qarorlar qabul qilinmoqda, biroq mahalliy boshqaruv mahalliy aholidan bo'lgan erkaklar tomonidan tobora kuchayib bormoqda.

Ikkinchi jahon urushidan keyingi davr (1945-1953) butun Sovet Ittifoqi kabi Samarqand uchun ham og'ir va ziddiyatli edi. Harbiy harakatlar natijasida katta zarar ko'rgan shahar keng ko'lamli tiklash ishlariga muhtoj edi.

Asosiy maqsadlar:

Uy-joy fondini tiklash ko'plab uylar bombardimon qilingan yoki buzilgan. Infratuzilmani tiklash: yo'llar, ko'priklar, elektr tarmoqlari, suv ta'minoti, kanalizatsiya - bularning barchasi ta'mirlash yoki almashtirishni talab qiladi. Sanoat korxonalarida ishning qayta tiklanishi ko'plab zavod va fabrikalar mamlakatning orqa tomoniga evakuatsiya qilindi yoki vayron qilindi. Urush yillarida evakuatsiya qilinganlarning ko'pchiligi Samarqanddan boshqa viloyatlarga ko'chirildi . Ochlik va epidemiyalarni yengib, urush qishloq xo'jaligining vayron bo'lishiga olib keldi, bu ochlik va epidemiyalarni keltirib chiqardi.

Samarqandda urushdan keyingi qayta qurish yillarida erishilgan yutuqlar, ko'plab yangi turar-joy binolari, maktablar, shifoxonalar, savdo do'konlari barpo etildi. Sanoat korxonalarining ishi tiklandi. Evakuatsiya qilinganlar shaharga qaytishdi . Ochlik va epidemiyalar engib o'tildi.

Murakkablik tufayli malakali ishchilar yetishmas edi. Qurilish materiallari yetishmas edi. Ovqat yetishmadi. Byudjet cheklovlari.

1953-1964 yillar davri Samarqand tarixida aholi turmush darajasi va farovonligi sezilarli darajada oshishi bilan ajralib turdi. Bu iqtisodiy o'sish va sanoat, qishloq xo'jaligi, qurilish kabi qator omillar tufayli mumkin bo'ldi. Ijtimoiy dasturlar ish haqi, pensiyalar, stipendiyalarni oshirish. Yangi maktablar, universitetlar, teatrlar va muzeylar qurish orqali ta'lim va madaniyat imkoniyatlarini kengaytirish.

Samarqand shahrida bu yillar davomida erishilgan asosiy yutuqlar aholi turmush sharoiti, oziq-ovqat, kiyim-kechak ta'minotini yaxshilash orqali aholi turmush darajasini oshirmoqda. Aholi uchun mavjud bo'lgan yangi tovarlar va xizmatlarning paydo bo'lishi orqali farovonlikning o'sishi. Talabalar sonini ko'paytirish, ta'lim sifatini oshirish orqali ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytirish. Adabiyot, san'at, kinoning gullab-yashnashi bilan madaniyatning rivojlanishi.

Turar-joy binolari qurilishi kabi bir qancha misollar keltirish mumkin. Bu davrda Samarqand shahrida ko'plab yangi turar-joy binolari qurilib, aholi turmush sharoitini yaxshilash imkonini berdi. Yangi maktablarning ochilishi. Ko'plab yangi maktablar ochildi. Bu bolalar uchun ta'limni yanada qulayroq qildi. Yangi korxonalarni tashkil etish - ko'plab yangi korxonalar tashkil etildi, bu esa aholi bandligini oshirishga olib keldi. Qishloq xo'jaligini rivojlantirish. Qishloq xo'jaligi rivojlandi, bu esa oziq-ovqat ishlab chiqarishni ko'paytirishga olib keldi.

Bu yutuqlarning o'ziga xos jihatlari – davlatlarning roli kuchayishi va davlatning iqtisodiyot va ijtimoiy sohani rivojlantirishda yetakchi rol o'ynaganligidir. Rejali iqtisodiyot - davlat darajasida ishlab chiqilgan rejalar asosida rivojlanadigan iqtisodiyot. Ijtimoiy optimizm - jamiyatda kelajakka ishonch ruhi hukm surdi.

Ular hayot sifatini yaxshilash orqali odamlarning hayotiga ta'sir ko'rsatdi va odamlar urushdan oldingidan yaxshiroq yashay boshladilar. Imkoniyatlarni kengaytirish - odamlar o'zini o'zi anglash uchun ko'proq imkoniyatlarga ega. Hayotga bo'lgan munosabatning o'zgarishi - odamlar kelajakka yanada optimistik qarashni boshladilar.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Мулладжанова, Х. Я., & Давлятова, Т. Б. (2024). РОЛЕВЫЕ СДВИГИ ЖЕНЩИН В ЭКОНОМИКЕ: ОТ ПРОМЫШЛЕННОЙ РЕВОЛЮЦИИ ДО СОВРЕМЕННОСТИ. INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY, 2(5), 40-44.
2. Мулладжанова, Х. Я. (2022). РАЗВИТИЕ СОЦИОЛОГИИ В УЗБЕКИСТАНЕ. In Современная социологическая наука: ключевые тренды и перспективы исследования общества (pp. 394-397).

3. Мулладжанова, Х. Я. (1978). НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ГРАДОСТРОИТЕЛЬСТВА ЦАРСКОЙ РОССИЕЙ В САМАРКАНДЕ. УЧЕНЫЙ XXI ВЕКА, 27.
4. Мулладжанова, Х. Я. ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ИЗУЧЕНИИ ТЕМЫ «НАЦИОНАЛЬНЫЕ И ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКИЕ ЦЕННОСТИ». Министерство высшего и среднего специального образования Республики Узбекистан Национальный Университет Узбекистана имени Мирзо Улугбека Факультет социальных наук Кафедра «Философия и логика», 148.
5. Мулладжанова, Х. Я. (2023). НАУЧНО-ПРОСВЕТИТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ТУРКЕСТАНСКОГО ОТДЕЛА РУССКО-ГЕОГРАФИЧЕСКОГО ОБЩЕСТВА КОНЦА XIX-НАЧАЛА XX ВЕКА. Экономика и социум, (7 (110)), 543-546.
6. Kamil, M., Shodiev, J., & Zarina, R. (2024). TECHNOLOGICAL TRENDS IN THE DIGITAL ECONOMY. American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769), 2(1), 406-408.
7. Shodiev, J., & Zarina, R. (2024). DIGITAL ECONOMY AS A FACTOR OF TRANSFORMATION OF ECONOMIC SYSTEMS. INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY, 2(1), 162-166.
8. Нозимов, Э. А., & Шодиев, Ж. (2023). СТРАХОВАНИЕ ТРАНСПОРТНЫХ СРЕДСТВ И ЕГО РАЗВИТИЕ В УЗБЕКИСТАНЕ. The Role of Exact Sciences in the Era of Modern Development, 1(2), 14-18.
9. Рафиева, З., Шодиев, Ж., & Бурхонов, А. (2024). ЭКОНОМИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ЦИФРОВИЗАЦИИ. INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY, 2(1), 256-260.
10. Нозимов, Э. А., & Шодиев, Ж. (2023). ОПТИМИЗАЦИЯ СТРАХОВАНИЯ ЗДОРОВЬЯ В УЗБЕКИСТАНЕ. Нововведения Современного Научного Развития в Эпоху Глобализации: Проблемы и Решения, 1(2), 1-4.
11. Shodiyev, J., & SEYRANOVNA, A. (2023). SOURCES OF FINANCING OF INVESTMENT ACTIVITIES FROM THE STATE. Analytical Journal of Education and Development.
12. Рафиева, З., Бурхонов, А., & Шодиев, Ж. (2024). ЦИФРОВИЗАЦИЯ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА. INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY, 2(1), 252-255.
13. Shodiev, J., & Zarina, R. (2024). SOCIO-ECONOMIC CONSEQUENCES OF DIGITAL ECONOMY DEVELOPMENT. American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 2(1), 200-202.